

STOK MALİYETLERİNİN OLUŞUMU VE KAPSAMININ BELİRLENMESİNDE BORÇLANMA MALİYETLERİ

Betül ARSLAN KÖSEOĞLU¹
Yasin Oğuzhan ÖZDEMİR²
Prof. Dr. M. Hanifi AYBOĞA³

ÖZET

İşletmelerin finansal durum tablosu açısından ele alındığında, aktif tarafında bulunan dönen varlıklar içinde yer alan “Stoklar” grubu, özellikle hazır ticari mal alım-satımı yapan işletmelerde ve endüstri işletmelerinde ana faaliyet konusunu oluşturmaktadır.

Stok maliyetlerinin hesaplanması ve değerlemesi açısından yöntemler, düzenlemeler bulunmakta olup, her birinin amacı stok maliyetlerinin mümkün olduğu ölçüde gerçek değeri ile belirlenmesini sağlamaktır. İşletmeler stok maliyetlerini gerçeğe uygun olarak hesaplamak ve işletme faaliyetlerini aksatmayacak optimum miktar seviyesinde tutmak isterler. Çünkü stokların satış fiyatını ; tüketici ve toptancı müşteriler, rakip işletmeler ve yasal düzenlemeler belirleyeceği için satış fiyatı ile işletme sabit ve değişken maliyetlerini ve faaliyet giderlerini, kurumsal vergi giderlerini karşıladıktan sonrada amaçladığı kârına ulaşmayı hedeflemektedir.

Buradan hareketle enflasyon ve faiz oranları yüksek olan ülkelerde stok maliyetlerinin hesaplanabilmesi için gerçek alım değeri ve finansman maliyetlerinin iyice ayrıştırılarak ortaya konması gerekir.

Anahtar Sözcükler: Stoklar, Stok Maliyetleri, Borçlanma Maliyetleri

¹ Arel Üniversitesi, Muhasebe-Finansman Doktora programı öğrencisi

² Arel Üniversitesi, Muhasebe-Finansman Doktora programı öğrencisi

³ Marmara Üniversitesi, SBMYO. Prof. Dr. Muhasebe-Finansman Öğretim Üyesi

BORROWING COST IN DETERMINING THE FORMATION OF INVENTORY COSTS AND SCOPING

ABSTRACT

When it is considered in the terms of statement of financial position of companies, inventories group, which is included in the current assets of the assets side, constitutes the main activity for the business enterprises and industrial enterprises those especially deal in the ready-made commercial commodity .

There are methods and regulations for the calculation and valuation of inventory costs, and the purpose of each is to ensure that the inventory costs are determined with the actual value insofar as possible. Enterprises want to calculate the inventory costs in accordance with the reality and try to keep optimum quantity level that will not disrupt operating activities. Because the sale price of stocks; As the consumer and wholesaler customers, competitors and legal regulations will determine, the sales price and the enterprise aims to reach the profit that they aim after meeting the fixed and variable costs and operating expenses, corporate tax expenses.

With the starting from this point, it is necessary to separate the real purchase value and financial cost well enough in order to calculate inventory costs in countries with high inflation and high interest rates.

Keywords: Inventories , inventory costs , Costs of borrowing

GİRİŐ

TMS-2 Stoklar standardının amacı, stoklarla ilgili muhasebe sürecindeki iŐ ve iŐlemleri açıklamak ve belirtmektir. Muhasebe sürecinde , stokların muhasebeleŐtirilmesi ile ilgili özellik arz eden konu, stokların bir işletme varlığı olarak aktifleŐtirilmesinde, tüketilmesinde ve satışında gerçekteŐen gelirler ile karŐılaŐtırılacak olan maliyetinin hesaplanmasıdır. Bu kapsamda standart, stok maliyetlerinin nasıl hesaplanacağını ve gidere dönüşeceğini detaylı olarak açıklamaktadır. Standart, ayrıca stok maliyetlerinin oluşumu, kapsamı ile uygulanacak değerleme yöntemlerini de açıklamıŐtır.

1. BORÇLANMA MALİYETLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE KARŞILAŞTIRILMASI

Stokların maliyetlerinin belirlenmesi ve değerlemesi açısından Vergi Usul Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları uygulanırken 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de “*Büyük ve Orta Boy İŞletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ (Sıra No: 56)*” yayınlanarak, 01/01/2018 tarihinden itibaren *Bağımsız Denetime Tabi olup Tam Set TMS/IFRS kapsamı dışında kalan ve uygulamayan büyük ve orta ölçekli iŐletmelerin BOBİ FRS’yi uygulayacakları konusunda düzenleme yapılmıŐtır.*

Stok maliyetlerinin; Vergi Usul Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları ile Büyük ve Orta Boy İŞletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı açısından değerlemesi ve uygulanması; aŐağıda karşılaŐtırmalı olarak belirtilmiŐtir.

VUK	TMS-2 ve TMS-23	BOBİ FRS
A-Stoklar, 150-İlk Madde ve Malzeme, 151-Yarı Mamuller-Üretim, 152-Mamuller, 153-Ticari Mallar, 157-Diğer Stoklar, 159-Verilen SipariŐ Avansları hesaplarında izlenir.	A-Stokların maliyeti; tüm satın alma maliyetleri, dönüŐtirme maliyetleri ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetlerden oluşur.	TMS 2 Stoklar standardında yer alan düzenlemeler (Ölçüm: maliyet ile net gerçekteŐebilir değerden düşük olanı; stok değer düşüklüğü, vb.) ile çoğunlukla uyumludur. İki düzenleme arasındaki önemli farklılıklar ise Őunlardır:

<p>- Stoklar satın alma ve üretim maliyetleri ile değerlenir. (VUK-275).</p> <p>- Değeri düşen emtia emsal bedeli ile değerlenir. Takdir komisyonu kararına göre fark gider yazılır (VUK-278).</p> <p>- Emtia maliyet bedeli ile değerlenir. (VUK-274).</p> <p>- Satın alınan malın satın alma maliyetine, nakliye, gümrük, alış komisyonu, taşıma sigortaları gibi giderler eklenir.</p> <p>- İndirilemez nitelikteki KDV'ler maliyetin bir unsurudur.</p> <p>- Direkt faiz ve kur farkları, mal aktife girinceye kadar ödenmiş ise maliyete ilave edilir. Mal aktife girdikten sonra yapılan ödemelerin maliyete ve giderlere intikali ihtiyaridir.(VUK-275).</p> <p>- Stok değerlemede fiili maliyet esastır. Ancak FIFO ve Ağırlıklı Ortalama Maliyet yöntemleri de kullanılır.</p>	<p>içerir. .</p> <p>Stoklar, maliyet ve net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlenir (NGD= işin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyetleri ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının düşürülmesi ile elde edilecek tutardır.)</p> <p>Stoklara ilişkin borçlanma maliyetleri (TMS-23 Borçlanma Maliyetleri standardı uyarınca , standartta açıklanan sınırlı koşullar haricinde) stokların maliyetine dahil edilmezler.</p> <p>İşletme stoklarını vadeli ödeme koşuluyla almış ise, satın alma anlaşması, peşin alım fiyatı ile vadeli fiyat arasında bir fark olan finansman unsurunu</p>	<p>En önemli farklılık konusu, stok alımında vade farklarının ayrıştırılmasıdır. TMS 2'de tüm vade farkları ayrıştırılırken; BOBİ FRS Bölüm 6' da sadece bir yıldan uzun vadeli bir ödeme karşılığında satın alınan stoklar , vade farkı (faiz) ayrıştırılarak peşin fiyat üzerinden ölçülerek stokun maliyeti kayıtlara alınacaktır. Vade farkı (faiz gideri) ise stokun maliyetine dahil edilmeyerek dönemsellik ve tahakkuk kavramları doğrultusunda Faiz gideri olarak raporlanacaktır. Bir yıldan kısa vadeli alımlarda ise vade farkı ayrıştırılmamaktadır. Diğer bir ifade ile , toplam tutardaki vade farkı (faiz) anapara tutarından ayrıştırılmaksızın alınan malın maliyetin dahil edilmektedir.</p> <p>BOBİ FRS' de stoklara ilişkin</p>
---	---	--

<p>B-Stoklarda meydana gelen değer kayıpları 158-Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-) hesabında izlenir.</p> <p>-Stok değer düşüklüğü tespit edildiğinde 654-Karşılık Giderleri Hesabı karşılığında 158-Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-) hesabında izlenir.</p> <p>-Karşılık ayrılan stok kaleminin işletme içinde kullanılması ve/veya satılması halinde ilgili stok hesabı karşılığında 644-Konusu Kalmayan Karşılıklar hesabında muhasebeleştirilir.</p>	<p>içerdiği takdirde, bu unsurlar finanse edildiği dönemde faiz gideri olarak muhasebeleştirilir.</p> <p>İşletmelerce, bir özellikli varlığın elde edilmesi, inşası veya üretimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetleri ilgili özellikli varlığın maliyetinin bir parçası olarak aktifleştirilir. İşletmeler , diğer borçlanma maliyetlerini oluştukları dönemde gider olarak muhasebeleştirirler. (TMS-23).</p>	<p>borçlanma maliyetleri, oluştukları dönemde kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Sadece, üretilmesi normal şartlar altında bir yıldan daha uzun süren stoklar için katlanılan (doğrudan ilişkili olan) borçlanma maliyetleri satışa hazır hale geldiği tarihe kadar stokun maliyetine dahil edilmektedir. Satışa hazır hale getirildiği tarihten sonraki borçlanma maliyetleri de Gider olarak kayıt edilmelidir.</p> <p>Üretilmesi bir yıldan daha kısa süren stoklar için katlanılan borçlanma maliyetleri ise Gider olarak kayıt edilmelidir.</p>
---	---	--

ÖZET KARŐILAŐTIRMA

	BOBİ FRS	VUK	TMS/TFRS
Vade Farkı	<p>1 yıldan daha kısa vadeli alımda ise vade farkı ayrıştırılmaksızın satın alınan stoğun maliyetin dahil edilmelidir.</p> <p>1 yıldan uzun vadeli alımda vade farkı ayrıştırılarak Faiz gideri olarak kayıt edilir.</p>	<p>Vade farkı ayrıştırılmaz.</p>	<p>Bütün vade farkları ayrıştırılır.</p>
Borçlanma maliyetleri	<p>Üretimi 1 yıldan uzun süren stokların ;</p> <p>- satışa hazır hale getirildiği tarihe kadar olan borçlanma maliyeti , stoğun maliyetine dahil edilir.</p> <p>-satışa hazır hale getirildiği tarihten sonra oluşan tutar ise Gider kayıt edilir.</p> <p>Üretimi 1 yıldan kısa süren stoklar için borçlanma maliyetleri her durumda gider olarak kayıt edilir.</p>	<p>İşletme aktifine alındığı tarihe kadar Maliyete dâhil edilir.</p> <p>İşletme aktifine alındığı tarihten sonrası ise isteğe bağlıdır. (Maliyet ya da Gider)</p>	<p>Özellikli varlık niteliğindeki stokların maliyetine dâhil edilir.</p>

2. DÜNYA EKONOMİSİNDE BORÇLANMA MALİYETLERİ

İçinde bulunduğumuz ekonomik sistem, küreselleşmeyi gerektirmekte olup, dünyaya açılmayan kapalı ekonomilerin kendilerini geliştiremedikleri ve büyüyemedikleri gözlemlenmektedir. Dünya ticaretinin büyüklüğü 75 trilyon usd seviyesindedir ve bunun % 25' i Amerika Birleşik Devletleri tarafından, % 25' i i Avrupa Birliği Ülkeleri tarafından, % 25' i Çin Halk Cumhuriyeti ve Japonya tarafından gerçekleştirilmekte olup kalan % 25' i ise diğer ülkeler tarafından paylaşılmaktadır. Dünya ekonomisinin $\frac{1}{4}$ 'ü ABD tarafından gerçekleştirilmekte iken, uluslararası ticaretin %66'sı ABD para birimi olan dolar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle para birimlerinin dolaşımı ve bunları elde etme maliyetleri büyük önem taşımaktadır.

Küresel olarak ticaretin Amerikan doları ile yapılması, doların diğer para birimlerine karşı olan gücü ve pozisyonu diğer ülkeleri önemli derecede etkilemektedir. Özellikle 2005 sonrası Amerika'da şişen varlık balonları 2007-2008 mortgage krizi ile son bulunmuş olsa da bu krizin emisyon hacmini arttırarak çözülmesi tercih edilerek, dolaşımdaki para miktarı arttırılmıştır. Aynı şekilde Avrupa Birliği'nde de artan işsizlik ve deflasyon nedeniyle ekonomi zaman zaman problemler yaşamış olup, ECB (Avrupa Merkez Bankası) bu sorunu Amerika'nın çözüm yolunu ile yani varlık alımı diğer bir deyişle emisyon miktarını arttırarak çözmeyi tercih etmiştir.

Tüm dünyada artan para miktarı, paraların genel olarak değerlerini düşürmüş, paraya ulaşım kolaylaşmış ve paranın kirası olarak adlandırdığımız faiz oranlarında küresel olarak büyük gevşemeler görülmüştür. Küresel olarak faiz oranlarının düşük olması, borçlanma maliyetlerine de yansımış ve reel sektörün borçlanma maliyeti yükü en düşük seviyeleri görmüştür.

Küresel olarak faiz oranlarında o kadar düşük seviyeler görülmüştür ki; birçok Asya ve Avrupa ülkesinde faizler negatife dönmüş ve borçlanma vadeleri ne kadar artarsa artsin mamül maliyetlerine etkisi çok sınırlı kalmıştır.

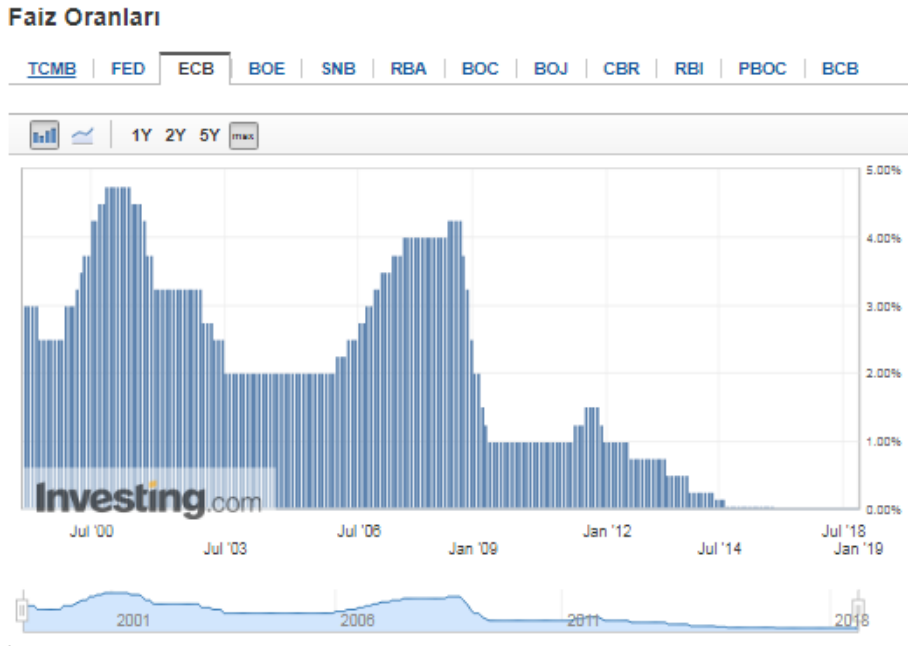
2.1. ÜLKELER AÇISINDAN BORÇLANMA MALİYETLERİ

Dünya genelinde hakim para birimi olan Amerikan doları nedeniyle, doların faiz oranlarındaki değişim tüm ülkeleri etkilemektedir. Bu nedenle diğer tüm para birimleri ile doların faiz oranları arasında pozitif kolerasyon bulunmaktadır. Ülkeler bazında faiz oranlarını karşılaştırdığımızda bu detay daha bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Grafik1. FED Faiz oranları (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

Grafik1'den görüldüğü üzere Amerikan Merkez Bankası Faiz oranları 1983 yılından beri düşüş göstermekte olup, bu oran 2008-2015 yılları arası minimum seviyelere ulaşmıştır. Güncel Faiz oranı %2,25'tir. FED' in 2019 yılı içerisinde 2-3 adet daha faiz artırımını yaparak %3 seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Grafik 2. AMB Faiz Oranları (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

Grafik2'yi incelediğimizde Avrupa Birliğinde faiz oranları FED'e paralel 2008 yılından beri düşüş göstermiştir. Güncel Faiz oranı %0'dır. 13.12.2018 tarihli AMB

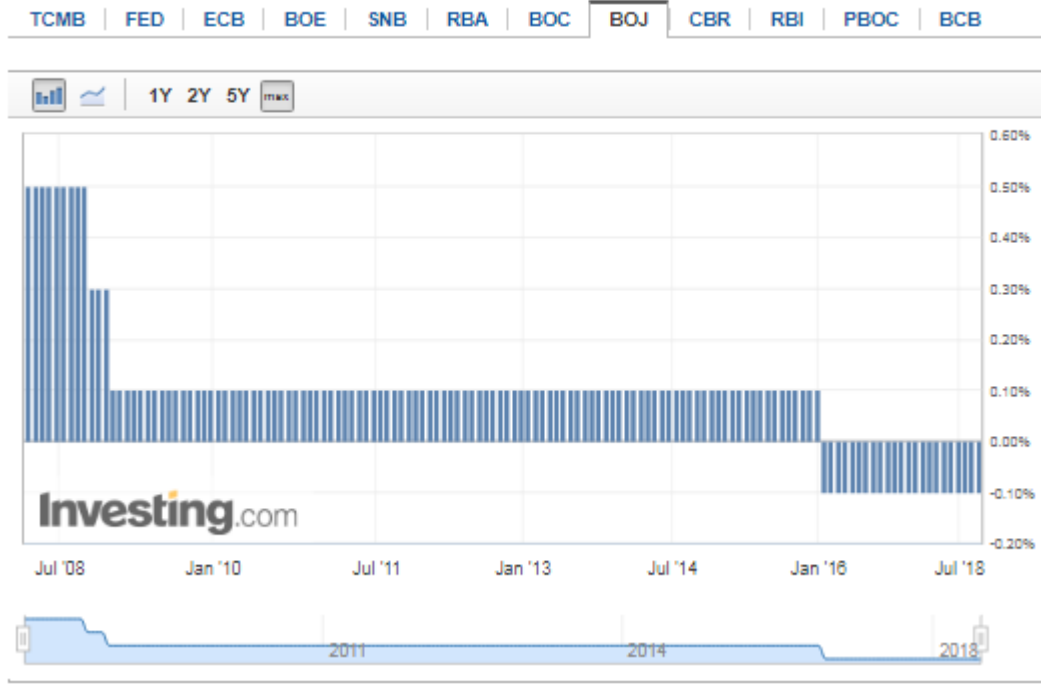
toplantısında varlık alımı sonlanmış ve 2019 yılının ikinci yarısına kadar faiz artırımını yapılmayacağı ifade edilmiştir.

Grafik3. İMB Faiz Oranları (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

2008 yılından beri İngiltere Merkez Bankası faizleri düşürmekte olup, merkez bankası güncel politika faiz oranlarını 2009'dan beri % 0,50 seviyesinde tutmaktaydı ve hatta 2016-2017 yıllarında %0,25 seviyesine kadar indirmiş olmasına karşın 02.08.2018 tarihindeki yaptığı toplantı sonucu FED'in faiz artırımları karşısında korunmak ve Brexit sürecinde likidite sorunu yaşamamak adına 0,25 puanlık artışla politika faizini %0,75 seviyesine yükseltti.

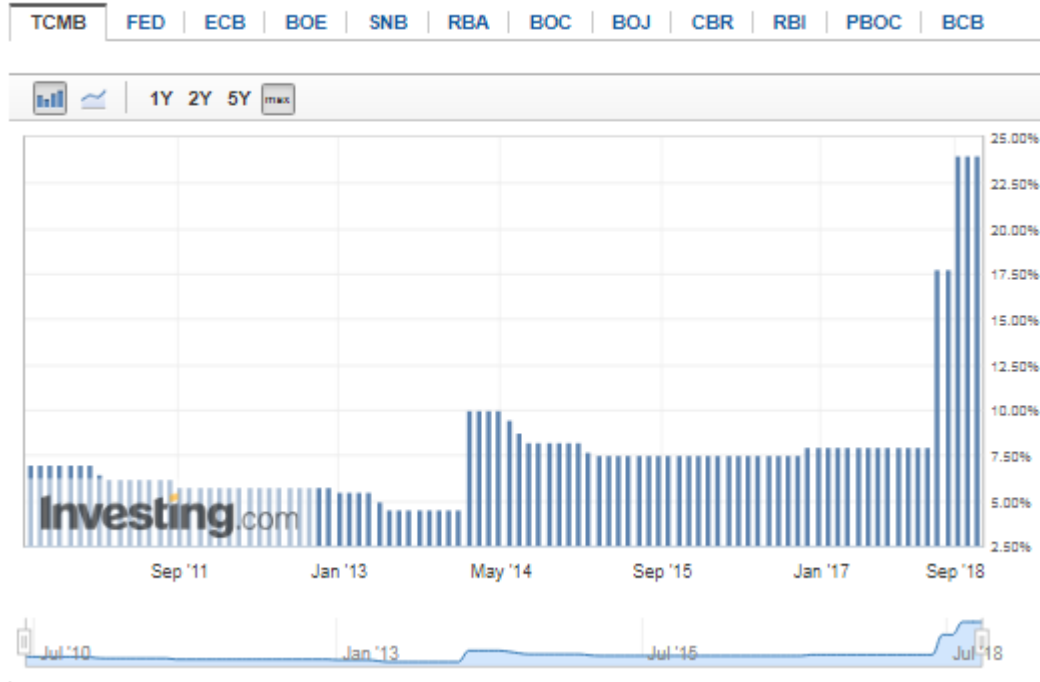
Faiz Oranları

Grafik 4. JMB Faiz Oranları (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

Son 20 yıldır güçlü bir büyüme yakalamayan ve bazı yıllarda küçülen bir ekonomi olan Japonya'da, Japonya Merkez Bankası'nda 2008 yılından beri faizleri düşürmektedir. Güncel olarak politika faizi negatiftir ve -%0,10'dur.

Faiz Oranları

Grafik 5. TCMB Faiz Oranları (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

Türkiye Merkez Bankası faiz oranlarını incelediğimizde küresel tepkiye ayak uydurmasına karşın siyasi ve ekonomik etmenlerden dolayı politika faizlerini 2013 yılından beri istikrarlı şekilde koruyamadığı ve arttırdığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle dünya geneli ile faiz oranları konusunda negatif ayrışma yaşandığı aşikar bir şekilde anlaşılmaktadır. Özellikle 2018 yılında küresel yaşanan mali krizle birlikte Mart ayından itibaren para birimi ciddi bir oranda değer kaybeden Türkiye, son olarak ABD ile yaşanan siyasi kriz sonrası Türk mallarına getirilen gümrük vergileri sonrası 13 Ağustos 2018 tarihinde 7.2393 seviyesi ile tüm zamanların en yüksek seviyesini görmüş yılbaşından beri %90' ın üzerinde değer kaybı yaşamıştır.

Serbest piyasa ekonomisi kurallarını uygulayan ülkemizde artan döviz kuru sonucunda ithalat ettiğimiz ürünlerin (enerji, petrol, ara mal vs.) fiyatları artmış ve bu da enflasyon üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Nitekim 5 Kasım 2018'da TÜİK tarafından açıklanan resmi Tüketici Fiyat endeksi son 15 yılın rekorunu kırarak %25.24 seviyesinde açıklanmıştır. (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27767>, 13.12.2018)

Enflasyon artışı ile birlikte reel faiz getirisi düşen tasarruf sahiplerinin (kurumsal & bireysel) Türk Lirası varlıkları satarak Yabancı Para varlıkların tercih edilmesinin önüne geçmek isteyen TCMB, 07.06.2018 tarihinde erken toplantı yaparak sadeleşme süreciyle birlikte faizleri %17.75 seviyesine çekmiştir. Türk Lirası değer kaybına devam ederken 24.07.2018 tarihinde TCMB PPK sonucunda faizlerde değişikliğe gitmeyerek 13 Ağustos Döviz Krizine zemin hazırlamıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda 13.09.2018 tarihinde gerçekleştirilen Para Politikası Kurulu toplantısında TCMB faizleri 625 baz puan arttırarak %24 seviyesine çekmiştir.

2.2. BORÇLANMA MALİYETLERİ'NİN KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkelerin faiz oranları karşılaştırıldığında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın faiz oranı %24 ile birinci sıradadır. Ardından Amerikan Merkez Bankası %2,25 ile gelmekte olup, sırasıyla İngiltere %0,75, Avrupa Merkez Bankası %0, Japonya Merkez Bankası -%0,10 olarak gözlemlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda görünümün özeti verilmiştir.

Dünya Merkez Bankaları »

Merkez Bankası :	Geçerli Faiz Oranı :	Sonraki Toplantı :	Son Değişim
 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)	24,00%	13.12.2018	13.09.2018 (625bp)
 Federal Rezerv (FED)	2,25%	19.12.2018	26.09.2018 (25bp)
 Avrupa Merkez Bankası (ECB)	0,00%	13.12.2018	10.03.2016 (-5bp)
 İngiltere Merkez Bankası (BOE)	0,75%	20.12.2018	02.08.2018 (25bp)
 Japonya Merkez Bankası (BOJ)	-0,10%	20.12.2018	29.01.2016 (-20bp)

Tablo.3 – Merkez Bankası Faiz Oranları Karşılaştırması (<https://tr.investing.com/central-banks/>, 13.12.2018)

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkelerin Merkez Bankası faiz oranları analiz edildiğinde Türkiye’de faiz ve enflasyon oranlarının ve buna bağılı borçlanma maliyetlerinin diğerk ülkelere kıyasla çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Faiz oranlarının bu denli yüksek oluşu finansmana ulaşmada zorluğa işaret ederken, piyasa faiz oranlarının da yüksek seviyelerde olduğu anlamına gelmektedir.

İşletmelerin faaliyet döngülerini yönetirken kullandığı yabancı kaynağın kaçınılmaz bir sonucu olan yüksek oran ve tutardaki borçlanma maliyetlerinin, faaliyet maliyetlerine etkisi de yüksek olacağından dolayı maliyetleme çalışmaları yapılırken, ilgili borçlanma maliyetlerinin de stokların maliyetine dahil edilmesi ya da dahil edilmemesi tekrar irdelenmelidir. Buradan hareketle TMS-2 Stoklar (TMS-23-Borçlanma Maliyetleri) Standardı’nda Ülkemiz şartlarına uygun düzenleme yapılarak özellikli varlık olup olmamasına bakılmaksızın borçlanma maliyetlerinin stokların maliyetine dahil edilmesi , maliyetlerin günün ekonomik koşullarına uygun olarak hesaplanması için önerilmektedir.

KAYNAKÇA

GÖKÇEN, Gürbüz, ATAMAN, Başak ve ÇAKICI, Cemal. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları, 2.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları*

GÖKÇEN, Gürbüz ve ATAMAN, Başak. (2017). *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları, 1.Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.*

KGK. (2017) . *BOBİ FRS Tanıtım Toplantısı. İstanbul (14.09.2017)*

KGK. (2017). TMS/TFRS 2017 Seti. www.kgk.gov.tr (7.10.2017)

RESMİ GAZETE, *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ (Sıra No: 56). R.G.Sayısı: 30138 , Mükerrer (29.07.2017)*

<https://tr.investing.com/central-banks/> (13.12.2018)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27767>, 13.12.2018)